

**Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΤΕΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
ΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟ**

*Δρ. Ειρήνη Αρτέμη
PhD & MA Θεολογίας
Θεολόγος - Φιλολόγος*

Περίληψη: Η θέση της γυναίκας στο Χριστιανισμό πολλές φορές έχει προκαλέσει πολλές συζητήσεις με ποικίλες αντιδράσεις. Πολλοί είναι εκείνοι που ως συντηρητικοί τονίζουν ότι η θέση της γυναίκας πρέπει να είναι περιορισμένη έως ανύπαρκτη, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι πρέπει να έχει έναν πιο ενεργητικό ρόλο. Οι συζητήσεις μεταξύ των θιασωτών των δύο αυτών διαφορετικών απόψεων για το ρόλο της γυναίκας πολλές φορές καταλήγουν σε έντονες διαφωνίες, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που φτάνουν σε σημείο αλληλοκατηγοριών και αναθεμάτων.

Η άποψη που έχει ο κάθε χριστιανός, εάν στηρίζεται σε ορθά επιχειρήματα είναι σεβαστή ή οφείλει να είναι σεβαστή για τον άλλο συνομιλητή του έστω και σε κάποιο βαθμό. Σε αυτήν την εισήγηση θα αποφύγουμε να εκφράσουμε την προσωπική άποψη για το θέμα αυτό, αλλά θα αφήσουμε τα πατερικά κείμενα έως και του 5^{ου} αιώνα να μιλήσουν για τη θέση της γυναίκας. Άλλωστε στην Ορθοδοξία πάντα ο δρόμος που πρέπει να ιχνηλατούμε τη θεολογική μας σκέψη οφείλει να βασίζεται στην Αγία Γραφή, στα κείμενα των Πατέρων και των Συνόδων –Τοπικών και Οικουμενικών-και στην Παράδοση της Εκκλησίας μας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η θέση της γυναίκας στο Χριστιανισμό πολλές φορές έχει προκαλέσει πολλές συζητήσεις με ποικίλες αντιδράσεις. Πολλοί είναι εκείνοι που ως συντηρητικοί τονίζουν ότι η θέση της γυναίκας πρέπει να είναι περιορισμένη έως ανύπαρκτη, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι πρέπει να έχει έναν πιο ενεργητικό ρόλο. Οι συζητήσεις μεταξύ των θιασωτών των δύο αυτών διαφορετικών απόψεων για το ρόλο της γυναίκας πολλές φορές καταλήγουν σε έντονες διαφωνίες, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που φτάνουν σε σημείο αλληλοκατηγοριών και αναθεμάτων.

Η άποψη που έχει ο κάθε χριστιανός, εάν στηρίζεται σε ορθά επιχειρήματα είναι σεβαστή ή οφείλει να είναι σεβαστή για τον άλλο συνομιλητή του έστω και σε κάποιο βαθμό. Σε αυτήν την εισήγηση θα αποφύγουμε να εκφράσουμε την προσωπική άποψη για το θέμα αυτό, αλλά θα αφήσουμε τα πατερικά κείμενα έως και του 5^{ου} αιώνα να μιλήσουν για τη θέση της γυναίκας. Άλλωστε στην Ορθοδοξία πάντα ο δρόμος που πρέπει να ιχνηλατούμε τη θεολογική μας σκέψη οφείλει να βασίζεται στην Αγία Γραφή, στα κείμενα των Πατέρων και των Συνόδων –Τοπικών και Οικουμενικών-και στην Παράδοση της Εκκλησίας μας.

1. Η θέση της Γυναίκας από την Παλαιά στην Καινή Διαθήκη.

Ο Θεός στην Παλαιά Διαθήκη έπλασε τη γυναίκα ως «βοηθός»¹ του άνδρα, ισάξια με εκείνον με σκοπό και οι δύο μαζί να πετύχουν το «καθ' ομοίωσιν», δηλαδή τη θέωση. Η πορεία προς το «καθ' ομοίωσιν» διακόπτεται εξαιτίας της παρακοής των Πρωτοπλάστων απέναντι στην εντολή του Θεού: «και ένετείλατο Κύριος ο Θεός Αδάμ από παντός ξύλου του εν τω παραδείσιο φαγή, από του ξύλου του γινώσκειν καλόν και πονηρόν, ου φάγεσθε απ' αυτού»². Η παραβίαση του θείου λόγου έφερε τον πνευματικό θάνατο των ανθρώπων, δηλαδή την απομάκρυνσή τους από το Θεό.

Ο τελευταίος επιλέγει νέους τρόπους θεραπείας για το αγαπημένο του δημιουργήμα. Ένας από αυτούς είναι και η υπαγωγή της γυναίκας στον άνδρα με σκοπό την εσχατολογική πραγμάτωση της βασιλείας του Θεού μέσα σε έναν ανακαινισμένο κόσμο, καθαρό από κάθε ρύπο αμαρτίας³. Η γυναίκα υπάγεται⁴ στον άνδρα όχι ως δούλος αλλά ως βοηθός του. Αυτό αναλύεται με απλό και γλαφυρό τρόπο από τον Ιωάννη το Χρυσόστομο: «Κατά πάντα (η γυναίκα) τω ανθρώπω (τω Αδάμ) όμοιον, δυνάμενον, εν τοις καιροίς αυτώ και τοις αναγκαίοις την ζωήν τα της βοηθείας εισφέρει»⁵. Την παραπάνω άποψη υπογραμμίζει και ο καθηγητής Πατρώνος «η γυναίκα είναι «βοηθός» του άνδρα με μια έννοια σωτηριολογική»⁶. Οφείλει, λοιπόν, η γυναίκα να είναι βοηθός, συμπαραστάτης και συμπορευτής του άνδρα στη δύσκολη πορεία για τελείωση και ένωση με τον Θεό. Για το λόγο αυτό χαρακτηριστικά ο Παύλος λέει «Ηγίασται ό άνήρ ό άπιστος έν τή γυναικί, καί ήγίασται ή γυνή ή άπιστος έν τῷ άνδρί»⁷. Δηλαδή η γυναίκα γίνεται «βοηθός» σωτηρίας για τον άνδρα και ο άνδρας, παράλληλα, γίνεται «βοηθός» σωτηρίας για την γυναίκα.

¹ Γεν. 2, 20.

² Γεν. 2, 16-17.

³ Ιωάννου Χρυσοστόμου, *Περί του τας κανονικάς μη συνοικείν ανδράσι* 9, PG 47, 594.

⁴ Το ρήμα «υποτάσσομαι» αναφερόμενο σε γυναίκες, ίσως ξινίζει κάπως στα αυτιά πολλών ανθρώπων. Μα υποταγή δεν σημαίνει τυφλή υπακοή. Και δεν είναι υποχρέωση της γυναίκας αποκλειστικά το να υποτάσσεται. Ο ίδιος ο απόστολος Παύλος λέει στους χριστιανούς ότι πρέπει να είναι «υποτασσόμενοι αλλήλοις εν φόβω Χριστού.» (Προς Εφεσίους 5, 21). Δηλαδή όχι μόνο οι γυναίκες οφείλουν υποταγή στους άνδρες, αλλά και οι άνδρες στις γυναίκες! Επιπλέον, είμαστε βέβαιοι πως πολλοί δεν γνωρίζατε ότι σύμφωνα με την Αγία Γραφή, η γυναίκα είναι το «αφεντικό» του σώματος του άντρα της: «Η γυνή τού ιδίου σώματος ουκ εξουσιάζει, αλλ ο άνήρ' ομοίως δε και ο άνήρ τού ιδίου σώματος ουκ εξουσιάζει, αλλ η γυνή (Α Κορ. 7, 4)».

⁵ Ιωάννου Χρυσοστόμου, *Εις Γένεσιν*, Ομ. 15, PG 53, 122Α.

⁶ Γ. Πατρώνος, *Ο γάμος στη θεολογία και στη ζωή*, Αθήναι 1981, σ. 27. Πρβλ. Π. Τρεμπέλα, *Δογματική Γ'*, εκδ. ο Σωτήρ, Αθήναι 1981, σ. 324.

⁷ Α' Κορ. 7: 14.

Δυστυχώς η κοινωνία των ανθρώπων στην Παλαιά Διαθήκη δεν απέδωσε στη γυναίκα την ισοτιμία που της δόθηκε από το Θεό απέναντι στον άνδρα⁸. Τόσο από πλευράς κοινωνικών όσο και θρησκευτικών δικαιωμάτων η θέση της βρισκόταν στο περιθώριο, ως άνθρωπος δεύτερης κατηγορίας, ως ανίερη⁹. Φυσικά, επειδή σε κάθε κανόνα υπάρχουν και οι εξαιρέσεις, έτσι μέσα από τα κείμενα της ΠΔ εμφανίζονται γυναίκες που είχαν εξέχουσα θέση μέσα στο κοινωνικό και θρησκευτικό πεδίο, αποδεικνύοντας περίτρανα ότι η χάρη του Θεού δεν κάνει διακρίσεις σε άνδρες και γυναίκες. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις προφήτιδων αλλά και κριτών ακόμη γυναικών, όπως η Μαριάμ, η Δεββώρα¹⁰, η Ολδά και η Ιαήλ¹¹. Επίσης, όλοι θυμούνται τη σπουδαία θέση που είχαν ή που απέκτησαν στην κοινωνία του Ισραήλ της ΠΔ., γυναίκες όπως η Σάρρα, η Ρεβέκκα, η Ραχήλ, η Δεββώρα, η Ρούθ, η Εσθήρ και πολλές ακόμα άλλες. Μέσω των γυναικών αυτών ο Θεός έδειξε αυτό που θα έλεγε αιώνες ο ίδιος στη διδασκαλία, ότι για εκείνον «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δούλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἓστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς Χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραάμ σπέρμα ἔστε καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι»¹².

Στη Σοφία Σειράχ σημειώνεται ότι η καλή γυναίκα αποτελεί δώρο για τον άνδρα της και δίδεται από το Θεό, σε όποιον τηρεί τις εντολές του¹³. Ενώ στις Παροιμίες σημειώνεται ότι «Ευτυχής είναι ο άνδρας εκείνος, ο οποίος έχει αγαθήν γυναίκα. Ο αριθμός των ετών της ζωής του θα είναι διπλάσιος. Γυναίκα ευγενούς χαρακτήρος και σθεναρή ευφραίνει τον άνδρα της, τα δέ έτη της ζωής του θα τα γεμίσει με ειρήνην. Γυναίκα αγαθή είναι αγαθόν δώρον, που προσφέρεται από τον Κύριον εις εκείνους οι οποίοι τον φοβούνται. Του πλουσίου και του πτωχού η καρδιά είναι χαρούμενη, και εις κάθε περιστάσιν το πρόσωπόν των είναι ιλαρόν, εάν έχουν ενάρετον σύζυγον»¹⁴.

Το ερώτημα, όμως που γεννάται στο νου μας, είναι γιατί αφού ο Θεός δημιούργησε και δεχόταν τη γυναίκα ισότιμη με τον άνδρα, η κοινωνία των Ισραηλιτών μέσα από τα κείμενα της ΠΔ την θεώρησε κατώτερη από αυτόν; Ο λόγος είναι απλός η επίδραση των διαφόρων κοινωνικών συνθηκών ήταν η βασική αιτία που όρισαν την κατωτερότητα της

⁸ Εξ. 20,17. 21,5. Αριθμ. 27, 1-11, Δευτ. 21, 22. 16, 16. Λευτ. 21, 1-5.

⁹ Αριθμ. 27, 1-11, Δευτ. 21, 22. 16, 16. Λευτ. 21, 1-5.

¹⁰ Η Δεββώρα καλείται μητέρα του Ισραήλ.

¹¹ Εξ. 15,20 κ.ε. Κρ. 4,4-5,25 & 31. Δ' Βασ. 22, 14-20.

¹² Γαλ. 3, 28-29.

¹³ «Γυναίκα κοσμημένη με ηθικά χαρίσματα γίνεται αφορμή και αιτία δόξης διά τον σύζυγόν της. Εξ αντιθέτου η γυναίκα η οποία μισεί και αποστρέφεται την δικαιοσύνην και την αρετήν, γίνεται αιτία και εστία καταφρονήσεως και εξευτελισμού διά τον άνδρα της.», Σοφία Σειρά, 11, 16.

¹⁴ Αυτόθι, 26, 1-4.

γυναίκας στην κοινωνία και στη θρησκεία έναντι εκείνης που δόθηκε στον άνδρα¹⁵. Εξάλλου η κοινωνία της ΠΑ ήταν πατριαρχική και όχι μητριαρχική¹⁶, αφού η γυναίκα ήταν αναγκασμένη να μένει στην οικογένεια για την ανατροφή των τέκνων, την επίβλεψη των δούλων, τις εργασίες του σπιτιού, ενώ ο άνδρας ήταν υποχρεωμένος να εξασφαλίσει τα αναγκαία για την επιβίωση της οικογένειάς του¹⁷.

Με τον ερχομό του Χριστού τα πράγματα αλλάζουν. Ο Χριστός όχι μόνο διακηρύττει την ισότητα όλων των ανθρώπων¹⁸ αλλά με τη στάση του και τη διδασκαλία του εξυψώνει ξανά τη γυναίκα. Χαρακτηριστικά τονίζει το άδικο του Νόμου του Μωυσή ως προς τη γυναίκα, σημειώνοντας: «λόγω της σκληροκαρδίας ημών, επέτρεψε ημίν (ο Μωυσής) απολύσαι τα γυναίκας ημών»¹⁹. Η εκτίμηση που δείχνει η ΚΔ στη γυναίκα γίνεται φανερή μέσα από την τιμή που αποδίδεται από τους Πατέρες στην Παναγία μας. Την ονομάζουν νέα Εύα²⁰, που μέσω της υπακοής της κατόρθωσε να γίνει η γέφυρα μέσω της οποίας το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδας, ο θείος Λόγος ενανθρωπίστηκε, για να σώσει τον άνθρωπο από την αμαρτία και τα δεσμά του θανάτου. Λυτρώνοντας τον άνθρωπο από την εξουσία του βροτοφάγου δαίμονος, χαρίζοντας του τη δυνατότητα της αντικειμενικής σωτηρίας του και της επανένωσής του με τον Τριαδικό Θεό.

Ο Χριστός δε δίστασε να συναναστραφεί πόρνες²¹, να συνομιλήσει με τη Σαμαρείτιδα²², να συγχωρέσει τη μοιχαλίδα²³. Η στάση του αυτή έδειξε

¹⁵ Αν και η γυναίκα στην Ισραηλιτική κοινωνία υπήρχε ως πρόσωπο, είχε αναγνωρισμένη οντότητα, ο Ιουδαίος έλεγε στην προσευχή του «Ευλογητός ο Θεός που με έπλασες ούτε ειδωλολάτρη, ούτε γυναίκα, ούτε αμαθή», βλ. *Λεξικό Βιβλικής Θεολογίας*, λήμμα «Γυναίκα», σ. 228, 230.

¹⁶ E. & W. Goodman, *The family, Yesterday, Today, Tomorrow*, New York 1975, σ. 22-37. Συναφώς βλ. Γ. Μοριχοβίτης, *Κοινωνιολογία της Σύγχρονης Οικογένειας*, Αθήνα 1982, σσ. 41-44.

¹⁷ E. Borneman, *Η πατριαρχία*, Εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας, Αθήνα 1988, σ. 70-74, 160-168.

¹⁸ Γαλ. 3, 28-29.

¹⁹ Ματθ. 19,8.

²⁰ «Όπως η Εύα έγινε η μόνη βοηθός του Αδάμ από όλο το βασίλειο των ζώων και των φυτών, γιατί ήταν ο μόνος άνθρωπος. Κατά παρόμοιο τρόπο μόνο η Παναγία από όλη την κτίση βοήθησε τον Θεό, για να φανερώσει την αγαθότητα και την φιλανθρωπία Του. Γιατί ήταν η μόνη που με την αγιότητα και την ενάρετη ζωή της συμμετείχε στην χρηστότητα του Θεού. Ο Θεός δεν βρήκε στο πρόσωπο της Παναγίας απλά μόνο ένα κατάλληλο όργανο, όπως ο γλύπτης ψάχνει να βρει ένα κατάλληλο εργαλείο που να εξυπηρετεί στην υλοποίηση του σκοπού του, αλλά βρήκε ένα ξεχωριστό και ικανό συνεργάτη, «συνεργού τυχών επικαιροτάτου», που μπορούσε να συμβάλει στο έργο της θείας Οικονομίας», Νικολάου Καβάσιλα, *Λόγος εις την Γέννησιν* 6, Π. Νελλα, Η Θεομήτωρ, σελ. 108-110. Νικολάου Καβάσιλα, *Λόγος εις τον Ευαγγελισμόν* 4, Π. Νελλα, Η Θεομήτωρ, σελ. 130-132.

²¹ Λουκ. 7,47.

²² Ιω. 4, 5-42.

με άμεσο και έμμεσο τρόπο πως θεωρούσε ισότιμη τη γυναίκα με τον άνδρα. Επιπλέον ανάμεσα στον ευρύ κύκλο των μαθητών του δεν υπήρχαν μόνο άνδρες αλλά και γυναίκες. Τέλος, ο Χριστός ως αναστημένος φανερώθηκε πρώτα στις μυροφόρες γυναίκες²⁴ και όχι στους μαθητές του²⁵. Μέσα από τις μυροφόρες φαίνεται ξεκάθαρα μια ενδιαφέρουσα εκκλησιολογική ερμηνεία της διακονίας των γυναικών στο έργο και την αποστολή του αναστημένου Χριστού²⁶. Οι γυναίκες δεν παραγκωνίζονται αλλά ούτε μένουν στο περιθώριο των γεγονότων, αντίθετα η συμμετοχή τους στο σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του ανθρώπου είναι έντονη²⁷.

Μέσα από τις πράξεις των Αποστόλων αλλά και από τα υπόλοιπα βιβλία της ΚΔ φαίνεται η ισότιμη αλλά και συγχρόνως ξεχωριστή θέση που αποδίδει η Εκκλησία στη γυναίκα. Χαρακτηριστικά αναφέρονται τα ονόματα της Πρισκίλλας²⁸, της Λυδίας²⁹, της Αγία Θέκλας και αναρίθμητων άλλων γυναικών που γίνονται συνεργάτες στο έργο του

²³ Ιω. 8, 1-11.

²⁴ «Η πρώτη Μυροφόρα είναι η Μαρία η Μαγδαληνή από την οποία ο Χριστός είχε βγάλει επτά δαιμόνια. Και για αυτή την ευεργεσία τον ακολουθούσε. Μετά την ανάληψη του Χριστού πήγε στη Ρώμη στον αυτοκράτορα Τιβέριο και θεράπευσε το μάτι του. Επίσης κατήγγειλε στον Τιβέριο τον Πιλάτο και τους αρχιερείς για την άδικη σταύρωση του Χριστού κι αυτός τους θανάτωσε. Η Μαρία η Μαγδαληνή πέθανε στην Έφεσο όπου την έθαψε ο Ιωάννης ο Θεολόγος. Αργότερα ο αυτοκράτορας Λέων ο Σοφός, πήρε τα λείψανά της στην Κωνσταντινούπολη. Δεύτερη ήταν η Σαλώμη κόρη του Ιωσήφ του Μνήστορος η οποία αργότερα παντρεύτηκε τον μικρό Ζεβεδαίο. Τρίτη μυροφόρος ήταν η Ιωάννα η γυναίκα του Χουζά ο οποίος ήταν επίτροπος και οικονόμος στο σπίτι του βασιλιά Ηρώδη. Τέταρτη η Μαρία η αδερφή του Λαζάρου η οποία προηγουμένως είχε αλείψει τον Χριστό με το μύρο όπως γράφει ο Ευαγγελιστής Ιωάννης. Πέμπτη ήταν η αδερφή της η Μάρθα η οποία υπηρετούσε τον Χριστό με πολύ προθυμία από την αρχή. Έκτη είναι η Μαρία η γυναίκα του Κλωπά. Αυτή τη Μαρία, ο ευαγγελιστής Ιωάννης ονομάζει «αδελφή της Θεοτόκου». Ο Ιωακείμ, ο πατέρας της Παναγίας είχε ένα αδελφό και όταν εκείνος πέθανε χωρίς να έχει παιδιά, πήρε την γυναίκα του ως σύζυγο του σύμφωνα με τον Μωσαϊκό νόμο. Με αυτήν απέκτησε ένα παιδί, τη Μαρία. Έβδομη Μυροφόρος ήταν η Σωσσάννα. Υπήρχαν κι άλλες Μυροφόρες που βοηθούσαν τις παραπάνω, όπως λέει ο Ευαγγελιστής Λουκάς, αλλά τα ονόματα τους δεν αναφέρονται από τους Ευαγγελιστές», Αγ. Νικολάου Βελιμίροβιτς, *Αναστάσεως ημέρα*, ομιλίες Γ', Αθήνα 2011, σ. 64-82. Βλ. Μαρκ. Μάρκ. 15,43-16,8. Λουκ. 24, 1-10. Ιω. 19,25. Ματθ 27,56. Μαρκ. 15,40,

²⁵ Σ. Αγουρίδη, *Η Ευαγγελική ιστορία του Πάθους και ρόλος των γυναικών*. Θεολογία και Κοινωνία σε Διάλογο, εκδ. Άρτος Ζωής, Αθήνα 1999, σ. 286.

²⁶ Αυτόθι.

²⁷ Χ. Θεοδώρου, «Ομιλία εις την Κυριακή των Μυροφόρων» (08/05/2011), *Ιερά Μητρόπολη Κωνσταντίας και Αμμοχώστου*, <http://www.imconstantias.org.cy/441.html>

²⁸ Ρωμ. 16, 3. Πραξ. 18, 2-3.

²⁹ Πραξ. 16, 14.

κηρύγματος και της διακονίας στη ζωή της Εκκλησίας³⁰. Ο Απόστολος Παύλος αναφέρει για αυτές φράσεις που χρησιμοποιεί γενικά στις επιστολές του για τους κόπους και τις ταλαιπωρίες των Αποστόλων³¹: «ἤτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ὑμᾶς», «τὰς κοπιώσας ἐν Κυρίῳ», «ἤτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν Κυρίῳ»³².

Στο θέμα των διακονισσών, των «διακόνων γυναικῶν» έχουμε αναφορές στην Προς Ρωμαίους³³. Εδώ μνημονεύεται η Φοίβη, η οποία θεωρείται με βάση τα λειτουργικά κείμενα της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ως πρότυπο γυναίκας διακόνισσας. Στη συνέχεια έχουμε το χωρίο της Α' προς Τιμόθεον³⁴, στην οποία γίνεται λόγος για διακόνισσες. Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγουμε στηριζόμενοι σε αναφορά του Ιωάννη Χρυσόστομου: «τινές ἀπλῶς περὶ γυναικῶν εἰρησθαι τοῦτο φασιν, οὐκ ἔτσι δέ· τί γάρ ἐβούλετο μεταξύ τῶν εἰρημένων παρεμβαλεῖν τι περὶ γυναικῶν; Ἀλλά περὶ τῶν τό ἀξίωμα τῆς διακονίας ἔχουσῶν λέγει»³⁵.

Εν κατακλείδι μπορεί μέσα από τα κείμενά της ΠΔ να φαίνεται ότι η γυναίκα έχει υποδεέστερη θέση στην κοινωνία και στα θρησκευτικά καθήκοντα της θρησκείας των Ισραηλιτών. Φυσικά, υπάρχουν και κάποιες φωτεινές εξαιρέσεις. Με τον ερχομό, όμως, του Χριστού, τη διδασκαλία και τη δημόσια δράση του η θέση της γυναίκας γίνεται ισότιμη με εκείνη του άνδρα. Έτσι συναντάμε αρκετά ονόματα γυναικῶν που μέσα από τα βιβλία της ΚΔ φαίνεται ότι διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο μέσα στην Εκκλησία. Ο ερχομός λοιπόν του εναθρωπήσαντος Λόγου εξυψώνει τη γυναίκα. Ο Χριστός με τη διδασκαλία και το παράδειγμά Του, έδωσε και πάλι στην γυναίκα την δυνατότητα να ξαναβρεί «το αρχαίον και πρωτόκτιστον κάλλος» της³⁶.

2. Η θέση της γυναίκας μέσα από τα Πατερικά Κείμενα και τους κανόνες των Συνόδων

³⁰ Πραξ. 1,14· 9, 36· 41· 12,12· 16,14. Στις επιστολές του Αποστόλου Παύλου συναντάμε τα ονόματα των γυναικῶν, Απφά, Ευνίκη, Κλαυδία, Λωίς, Μαρία, Συντύχη, Εοδία και Φοίβη. Βλ. Προς Φιλήμ. 2, 16. Β' Τιμ. 1,5. 3,11. 4,21. Ρωμ. 16, 1-6. Φιλιπ. 4,2.

³¹ Ιω. Καραβιδόπουλου, «ΙΟΥΝΙΑΣ Η ΙΟΥΝΙΑ; Κριτική του κειμένου και Ερμηνευτική προσέγγιση του Ρωμ. 16,7», στον Τιμητικό Τόμο *Εκκλησία-Οικουμένη-Πολιτική*. Χαριστήρια στον Μητροπολίτη Αδριανουπόλεως Δαμασκηνό, (πρ. Μητροπολίτη Ελβετίας), 2007, σ. 309- 324.

³² Α' Κορ. 4,12. 15,10. 16,16. Γαλ. 4,11. Φιλ. 2,16. Κολ. 1,29. Α' Θεσ. 5,12. Α' Τιμ. 4,10 κ.ά.

³³ Ρωμ. 16, 1-2: ««Συνίστημι δέ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὐσαν διάκονον τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν Κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων ... καὶ γὰρ προστάτις πολλῶν ἐγεννήθη καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ»

³⁴ Α' Τιμ. 3,11: «γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίας, πιστάς ἐν πᾶσι».

³⁵ Ιωάννη Χρυσόστομου, *Υπόμνημα εἰς Α' Τιμόθεον*, 3, 11 PG 62, 53.

³⁶ «καὶ πρῶτον ἐνώσας ὁ Χριστὸς ἡμῖν ἑαυτοῖς ἐν ἑαυτῷ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῆς κατὰ τὸ ἄρρεν καὶ θῆλυ διαφορᾶς, οἷς ὁ τῆς διαιρέσεως ἐνθεωρεῖται μάλιστα τρόπος, ἀνθρώπους μόνον καὶ κυρίως τε καὶ ἀληθῶς ἀποδείξας, κατ' αὐτὸν δι' ὅλου μεμορφωμένους καὶ σῶαν αὐτοῦ καὶ παντελῶς ἀκίβδηλον τὴν εἰκόνα φέροντας, ἧς κατ' οὐδὲν τῶν φθορᾶς γνωρισμάτων ἄπτεται», Μαξίμου Ομολογητοῦ,..... PG 91, 1249.

Η παρουσία της γυναίκας θεωρείται ταυτόσημη και ισότιμη με εκείνη του άνδρα. Η συνείδηση αυτή βρήκε τον τρόπο έκφρασή της στο πρόσωπο της Παρθένου Μαρίας, της Θεοτόκου μας. Πολλοί Πατέρες της Εκκλησίας μας αναφέρονται σε ξεχωριστές γυναίκες, όπως στην Ολυμπιάδα, την Μαρία τη Μαγδαληνή, η οποία χαρακτηρίζεται από τον Ιωάννη το Χρυσόστομο ως «η τέτραθλος και ανδρεία γυνή»³⁷, τη Μακρίνα κλπ, οι οποίες κατόρθωσαν να φτάσουν στη θέωση και η προσφορά τους να γίνει παράδειγμα προς μίμηση. Τολμούν, όμως, και αναφέρονται και γενικά στο τι θέση έχει ή πρέπει να έχει η γυναίκα στη χριστιανική κοινωνία και γενικότερα στην Εκκλησία. Αυτό δείχνει πόσο μεγάλη αξία είχε η γυναίκα στην πατερική διδασκαλία.

Οι Πατέρες κατανοούν το άδικο της νομοθεσίας απέναντι στις γυναίκες και προσπαθούν με κάθε τρόπο να το στηλιτεύσουν. Χαρακτηριστικά ο Γρηγόριος Ναζιανζηνός υπερασπίζεται τη γυναικεία φύση που υφίσταται αδικία από την νομοθεσία. Το πάθος του μάλιστα για να αποκαταστήσει αυτήν την αδικία, τον κάνει να τονίσει αυτή την αδικία ενώπιον του αυτοκράτορα του Μ. Θεοδοσίου³⁸. Έτσι τονίζει ότι αρνείται να αποδεχτεί τη νομοθεσία που είναι κατά της γυναίκας, αφού οι νομοθέτες ήταν άνδρες³⁹. Αυτό, όμως, υποστηρίζει ο Πατήρ, ότι έρχεται σε αντίθεση με όσα έπραξε ο Θεός κατά τη δημιουργία του άνδρα και της γυναίκας, που τους έπλασε και τους δύο από χώμα αλλά συγχρόνως «κατ' εικόνα» και «καθ' ομοίωσιν» Του⁴⁰. Επιπλέον η νομοθεσία των ανθρώπων, που αδικούσε κατάφωρα τη γυναίκα έρχεται σε αντίθεση με τους νόμους του Θεού, ο οποίος πρόσταξε να τιμούνται και ο άνδρας και η γυναίκα το ίδιο, ως γονείς⁴¹. Ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος καταδικάζει την κοινωνία που ήθελε τη γυναίκα πιστή και συγχωρούσε τον άνδρα που μοίχευε⁴². Στην ελαστική αυτή ηθική των ανθρώπων, ο Γρηγόριος αντιπαραβάλλει τη δίκαιη τιμωρία που υπέστησαν και οι δύο οι Πρωτόπλαστοι από το Θεό.

³⁷

³⁸ Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός, *Λόγος ΛΖ'*, PG 36, 281- 308.

³⁹ Αυτόθι, PG 36, 289AB: «Ανδρες ἦσαν οἱ νομοθετοῦντες, διὰ τοῦτο κατὰ γυναικῶν ἡ νομοθεσία»·

⁴⁰ Αυτόθι, PG 36, 289C: «Εἷς ποιητῆς ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, εἷς χοῦς ἀμφοτέρου, εἰκῶν μία, νόμος εἷς, θάνατος εἷς, ἀνάστασις μία».

⁴¹ Αυτόθι, PG 36, 289BC: «Θεὸς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλὰ, Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἣτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη, ἵνα εὖ σοι γένηται, ἡ ἐν ἐπαγγελίαις κειμένη. Καὶ, Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. Ἡ Ὁμοίως καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐτίμησε, καὶ τὸ κακὸν ἐκόλασεν».

⁴² Αυτόθι, PG 36, 289AB: «Τὸ ἐρώτημα, ὃ ἐρώτησας, τοῦτο σωφροσύνην τιμᾶν μοι δοκεῖ, καὶ ἀπόκρισιν ἀπαιτεῖν φιλόφρονον· σωφροσύνην, περὶ ἣν ὁρῶ τοὺς πολλοὺς κακῶς διακειμένους, καὶ τὸν νόμον αὐτῶν ἀνίσουν, καὶ ἀνώμαλον. Τί δήποτε γὰρ, τὸ μὲν θῆλυ ἐκόλασαν, τὸ δὲ ἄρρεν ἐπέτρεψαν; Καὶ γυνὴ μὲν κακῶς βουλευσαμένη περὶ κοίτην ἀνδρὸς μοιχᾶται, καὶ πικρὰ ἐντεῦθεν τὰ τῶν νόμων ἐπιτίμια· ἀνὴρ δὲ καταπορνεύων γυναικὸς, ἀνεύθυνος; Οὐ δέχομαι ταύτην τὴν νομοθεσίαν, οὐκ ἐπαινῶ τὴν συνήθειαν».

Παράκουσαν την εντολή του Θεού, αμάρτησαν, τιμωρήθηκαν και οι δύο με την έξωσή τους από τον Παράδεισο και της στέρησης των αγαθών της αρχέγονου καταστάσεως. Αλλά ο Θεός και στους δύο έδωσε την ελπίδα της σωτηρίας με την έλευση του Θεανθρώπου⁴³, «Και τους δύο τους σώζει ο Χριστός με τα πάθη Του. Έγινε άνθρωπος για τον άνδρα; Το ίδιο και για τη γυναίκα... Λέγεται ότι προέρχεται (ο Χριστός) από το σπέρμα Δαβίδ. Νομίζεις ενδεχομένως ότι με αυτό τιμάται ο άντρας; Γεννάται όμως από την Παρθένο και αυτό είναι υπέρ των γυναικών»⁴⁴.

Την ίδια άποψη με τον Καππαδόκη Πατέρα εκφράζουν και άλλοι Πατέρες ή εκκλησιαστικοί συγγραφείς. Για παράδειγμα ο Θεοδώρητος Κύρου, κατηγορεί τους άντρες νομοθέτες ότι «της ισότητος ουκ εφρόντισαν»⁴⁵. Παράλληλα οι άλλοι δύο Καππαδόκες ο Μέγας Βασίλειος⁴⁶ και ο αδερφός του Γρηγόριος Νύσσης⁴⁷ σημειώνουν την αδικία που δείχνει η νομοθεσία στο πρόσωπο της γυναίκας και υπογραμμίζουν ότι ο Θεός τους έπλασε ισότιμους. Ο Αστέριος Αμασίας⁴⁸ στην ομιλία στο κατά Ματθαίον ευαγγέλιον εξηγεί ότι η γυναίκα δεν μπορεί να διωχθεί από τη συζυγική στέγη της για κανένα λόγο. Έτσι δημιουργεί ένα τείχος προστασίας απέναντι στη γυναίκα που ήταν σύζυγος και μητέρα. Στις παραπάνω αναφορές εκκλησιαστικών συγγραφέων που μέσω της πέννας τους υπερασπίστηκαν τη γυναίκα υπάρχουν φυσικά και ο Μ. Βασίλειος⁴⁹, ο Θεόδωρος Μοψουεστίας⁵⁰ αλλά και αρκετοί άλλοι. Αυτοί όχι μόνο ακολούθησαν τη διδασκαλία του Χριστού σχετικά με την ισότητα της γυναίκας με τον άνδρα⁵¹, αλλά και την έκαναν πράξη.

Σε αυτούς συγκαταλέγονται ο Κλήμης Αλεξανδρεύς που στο έργο του «Παιδαγωγός»⁵² σημειώνει ως συνέπειες της πνευματικής ισότητας μεταξύ των δύο φύλων ««...ανδρός και γυναικός...αναπνοή, όψις, ακοή, γνώσις, ελπίς, υπακοή, αγάπη, όμοια πάντα' ων δε κοινός μεν ο βίος, κοινή δε η χάρις, κοινή δε και η σωτηρία, κοινή τούτων και η αρετή και η αγωγή...κοινόν ουν και τούνομα ανδράσιν και γυναιξίν ο άνθρωπος». Την ισοτιμία των δύο φύλων απέναντι στο Θεό διακηρύττει και αρκετά

⁴³ Αυτόθι, PG 36, 289C.

⁴⁴ Αυτόθι, PG 36, 289CD.

⁴⁵ Θεοδώρητος Κύρου, *Ερμηνεία εις την Α' προς Κορινθίους*, PG 82, 272D.

⁴⁶ Βασίλειος Καισαρείας, *Εις τήν μάρτυρα Ιουλίτταν*, PG 31, 241AB.

⁴⁷ Γρηγόριος Νύσσης, *Περί τής τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως καί εις τό κατ' εἰκόνα καί καθ' ομοίωσιν*, PG 30, 33C.

⁴⁸ Αστεριού Αμασίας, Ομιλία Ε' εκ του κατά Ματθαίον Ευαγγελίου εις το «Ει έξεστιν άνθρωπω απολύσαι την γυναίκα αυτού κατά πάσαν αιτίαν», PG 40, 236C.

⁴⁹ Βασίλειος Καισαρείας, *Εις την μάρτυρα Ιουλίττα*, PG 31, 241A: «Αρετής δεκτικόν το θήλυ ομοτίμως τω άρρενι παρά του κτίσαντος γέγονε. Και τι γαρ ή συγγενείς τοις ανδράσι δια πάντων εσμέν;» Του ιδίου, εις τον α ψαλμό...

⁵⁰ Θεοδώρητος Μοψουεστίας, *Ερμηνεία εις τον προφήτη Μαλαχία*,

⁵¹

⁵² Κλήμης Αλεξανδρέας, *Παιδαγωγός*, 1, 4,10,1, PG 8, 260C.

αργότερα ο Κύριλλος Ιεροσολύμων, που εξηγεί ότι όλοι οι άνθρωποι είτε είναι άνδρες είτε γυναίκες έχουν την ίδια ψυχή. Στο μόνο που διαφέρουν είναι σε κάποια εξωτερικά χαρακτηριστικά⁵³. Μάλιστα παραλληλίζει τον άνδρα και τη γυναίκα με τα μέλη ενός σώματος, τα οποία είναι διαφορετικά αλλά συνεργάζονται όλα αρμονικά προς «Δόξα Θεού»⁵⁴.

Όλοι οι παραπάνω εκκλησιαστικοί συγγραφείς και Πατέρες υπερασπίστηκαν τη γυναίκα της εποχής τους έναντι των νόμων και της κοινωνίας που είχε θέσει σε κατώτερο επίπεδο τη γυναίκα από τον άνδρα, τονίζοντας ότι άνδρας και η γυναίκα αποτελούν μία ενιαία οντότητα τον άνθρωπο. Τονίζουν ότι και τα δύο φύλα πλάσθηκαν ισότιμα από το Δημιουργό. Τιμωρήθηκαν το ίδιο για την παρακοή τους και μέσω της ενανθρωπήσεως, του Πάθους, της Σταύρωσης και της Ανάστασης του Θεανθρώπου τους δόθηκε η αντικειμενική δυνατότητα της σωτηρίας και του να επιτύχουν το «καθ' ομοίωσιν».

Υπάρχει ένας όμως Πατήρ που έγραψε σπουδαίους λόγους για τη γυναίκα και το ρόλο της στην κοινωνία, στο γάμο αλλά και τη σημαντική συνεισφορά της στην τεκνογονία. Αυτός ο ιεράρχης ήταν ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος. Μελετώντας κάποιος το Χρυσόστομο και τους επαίνους με τους οποίους στολίζει τη γυναίκα, αλλά και τις συμβουλές που δίνει και στα δύο φύλα για το γάμο, θα έβλεπε πόσο ψηλά τοποθετούσε τη γυναίκα, πόσο τη θεωρούσε ισότιμη με τον άνδρα.

Ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εναντιώνεται σθεναρά στην εγκατάλειψη της συζύγου από τον άνδρα της, ακόμα και εάν εκείνος επιδιώκει την πνευματική τελειότητα μέσω του μοναχισμού, αφού και μέσα στο γάμο με τη συμβίωση του άντρα με τη γυναίκα μπορεί κάποιος να φτάσει στην τελειότητα. Συγκεκριμένα υπογραμμίζεται: «Υπάρχει και άλλη ωφέλεια εδώ, όχι μικρότερη, που μάλιστα, όταν κατορθωθεί, διαπερνά όλη τη ζωή μας. Ποια είναι; το να μην κατηγορεί κάποιος το γάμο, ούτε να νομίζει εμπόδιο και κώλυμα στο δρόμο της αρετής το να έχει γυναίκα και να ανατρέφει παιδιά και να κυβερνά σπίτι και να ασκεί τέχνη. Ορίστε και εδώ, άντρας και γυναίκα, και διοικούν εργαστήρια και ασκούν επάγγελμα και όμως αναδείχθηκαν πολύ αγιότεροι από εκείνους που ζουν στα μοναστήρια»⁵⁵.

Επιπλέον ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος παραβαίνει τα εσκαμμένα της εποχής που ήταν σκληρή με τις γυναίκες, όσον αφορά τη μοιχεία. Συμβουλεύει τον άνδρα να μην «απολύει» τη γυναίκα του, έστω κι αν εκείνη έχει πολλά ελαττώματα. Θεωρεί το γάμο αδιάλυτο, εκτός από την πορνεία, δηλαδή τη μοιχεία. Και αυτό όμως ακόμη, το διαζύγιο λόγω μοιχείας, θεωρεί ότι επιτρέπεται κατ' ανάγκην, λόγω της ανθρώπινης

⁵³ Κύριλλος Ιεροσολύμων, *Κατηχήσεις*, 20, PG 33, 480C.

⁵⁴ Αυτόθι.

⁵⁵ Ιωάννης Χρυσόστομος, *Εις το, Ασπάσαθε Πρίσκιλλαν και Ακύλαν*, PG 51, 190.

σκληρότητας και ο Χριστός, με τη θυσία Του, το σχετικοποίησε και αυτό! Καλύτερα λοιπόν να μη χωρίζει ο άντρας τη γυναίκα του ακόμη κι όταν μοιχεύσει⁵⁶. Επιπλέον στηλιτεύει τη νοοτροπία κάποιων ανδρών, που αν και παντρεμένοι μείωναν τη γυναίκα τους με το επισκέπτονται πορνεία για να βρουν την ηδονή. Σημειώνει ότι «Διότι η γυναίκα σου δεν ήλθε σε σένα για να ατιμάζεται, δεν εγκατέλειψε πατέρα και μητέρα και όλο το σπίτι της για να προσβάλλεται ... Την πήρες συνοδοιπόρο και σύντροφο της ζωής και ελεύθερη και ισότιμη. Πώς λοιπόν δεν είναι παράλογο να δείχνεις κάθε ενδιαφέρον, όταν παίρνεις την προίκα, χωρίς να αφήνεις να ελαττωθεί καθόλου, ενώ αυτό που είναι πιο πολύτιμο από όλη την προίκα, δηλ. τη σωφροσύνη [=σωματική αυτοσυγκράτηση] και τη σεμνότητα και το δικό σου σώμα, που είναι δικό της κτήμα, να το διαφθείρεις και να το μολύνεις; Εάν ελαττώσεις την προίκα, δίνεις λόγο στην πεθερό σου, εάν όμως μειώσεις τη σωφροσύνη θα δώσεις λόγο στο Θεό, ο οποίος εισήγαγε το γάμο και σου παρέδωσε τη γυναίκα»⁵⁷. Ο ίδιος ο Χρυσόστομος μέσα από το έργο εξηγεί το πως πρέπει να συμπεριφέρεται και να μιλάει ο άνδρας στη γυναίκα μέσα στα πλαίσια του γάμου. Από τα λόγια του φαίνεται το πόσο ξεχωριστούς και συγχρόνως ίσους θεωρεί τον άνδρα και τη γυναίκα ο ιερός Πατήρ.

Όσον αφορά στον όρο διακόνισσες για τις γυναίκες, την πρώτη μαρτυρία την εντοπίζουμε στην προς Ρωμαίους Επιστολή, όπου μνημονεύεται η Φοίβη, η οποία ήταν «διάκονος της εκκλησίας εν Κεγχραείς» και «προστάτις πολλών εγενήθη»⁵⁸. Το 111 ή 112 μ.Χ ο Πλίνιος ο νεότερος σε επιστολή του προς τον Τραϊανό αναφέρει την ύπαρξη διακόνων γυναικών στην Βιθυνία⁵⁹. Σχετικά με τον όρο διακόνισσες αναφέρεται ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς⁶⁰, ο Ωριγένης, η διασωθείσα σε συριακή μετάφραση «Διδασκαλία (των Αποστόλων)» αλλά και οι «Αποστολικές Διαταγές». Επιπλέον η 6η Ιουστινιάνειος νεαρά ορίζει ότι στον ναό της Αγίας Σοφίας πρέπει να υπηρετούν 40 Διακόνισσες⁶¹. Η 3η Ιουστινιάνειος Νεαρά, η οποία φέρει τον τίτλο «Περί του ωρισμένον είναι τον αριθμόν των κληρικών της αγιωτάτης μεγάλης Εκκλησίας της

⁵⁶ Ιωάννης Χρυσόστομος, *Εις το, Γυνή δέδεται νόμω, εφ' όσον χρόνον ζη ο ανήρ αυτής...*, PG 51, 219.

⁵⁷ Αυτόθι, PG 51, 213-215.

⁵⁸ Ρωμ. 16, 1-2..

⁵⁹ 111 ή 112 μ.Χ. Plinii, Ad Traianum, ep. XCVI, 8 έκδ. Kukula, Leipzig 1908, p. 316.

⁶⁰ Οι Απόστολοι «ὡς ἀδελφάς περιήγον τὰς γυναῖκας συνδιακόνους ἔσομένας πρὸς τὰς οἰκουροὺς γυναῖκας, δι' ὧν καὶ εἰς τὴν γυναικωνίτιν ἀδιαβλήτως παρεισεδύετο ἡ τοῦ Κυρίου διδασκαλία. Ἴσμεν γάρ καὶ ὅσα περὶ διακόνων γυναικῶν ἐν τῇ ἐτέρᾳ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῇ ὁ γενναῖος διατάσσεται Παῦλος», Κλήμεντος Αλεξανδρέως, *Στρωματεῖς* 3,6, PG 8,1157.

⁶¹ 6η Ιουστινιάνειος Νεαρά, κεφ. Ιδ' εν R. Schoell-G Kroll (έκδ.), *Corpus juris ciuilis*, τομ. 3: *Novellae*, Βερολῖνον 1895, σ. 43.

πανευδαίμονος (πόλεως)»⁶², ορίζει ότι στο ναό της Αγίας Σοφίας πρέπει να υπηρετούν 60 ιερείς, 100 διακόντοι, 40 διακόνισσες («διακόνους δε άρρενας εκατόν και τεσσαράκοντα θηλείας»), 90 υποδιάκοντοι, 110 αναγνώστες, 25 ψάλτες. Ο συνολικός αριθμός των κληρικών της Αγίας Σοφίας ανέρχεται σε 425. Εκτός αυτών υπηρετούν των 100 οσταρίων που υπηρετούσαν στο Ναό⁶³.

Οι διακόνισσες, άλλωστε, εξελέγοντο «μετ' άκριβοῦς δοκιμασίας»⁶⁴. Αυτές έπρεπε να προέρχονται είτε εκ των τάξεων των αφιερωμένων εις τον Θεόν παρθένων⁶⁵, είτε εκ των χηρών, οι οποίες ήταν μονόγαμοι⁶⁶. Διακόνισσες μπορούσαν να γίνουν και οι σύζυγοι επισκόπων⁶⁷. Είχαν τη δυνατότητα, επίσης, να χειροτονηθούν και εκλεκτές μοναχές που ήταν μεγαλοσχήμονες ή και ήταν ηγούμενες γυναικείων μοναστηριών⁶⁸. Όσες γίνονταν διακόνισσες, έπρεπε, λοιπόν, να έχουν αρετή, ιεραποστολικό φρόνημα, πνεύμα διακονίας προς μίμηση Χριστού⁶⁹. Επιπλέον πρέπει να είχαν κάποια μόρφωση, ώστε να μπορούν να ανταποκρίνονται στο έργο της διδασκαλίας⁷⁰. Έπρεπε, όμως, να κοσμούνται και με τις αρετές της πραότητας, της επιείκειας, της ησυχίας, της ακακίας, της συγκρατήσεως της γλώσσας της από τη φλυαρία κ.ά: «πραεΐα, ήσυχος, έπιεικής, άκακος, άόργητος, μή πολύλαλος, μή κραύγασος, μή πολύγλωσσος, μή κατάλαλος, μή λεξίθηρος, μή φιλοπράγμων»⁷¹.

Γενικώς, με τις διακόνισσες ασχολούνται Ιεροί Κανόνες: ΙΘ' της Α' Οικουμενικής Συνόδου, ΙΕ' της Δ' Οικουμενικής, ΙΔ', ΙΕ', Μ', ΜΗ' της Πενθέκτης Οικουμενικής και ΜΔ' του Μ. Βασιλείου. Συγκεκριμένα ο Μ. Βασίλειος υπογραμμίζει: «Ημείς ουν της διακόνου το σώμα, ως καθιερωμένον, ουκ έτι επιτρέπομεν εν χρήσει είναι σαρκική»⁷².

⁶² 3η Ιουστιάνειος Νεαρά, κεφ. Ιδ' εν R. Schoell-G Kroll (έκδ.), Corpus juris ciuilis, τομ. 3: Novellae, Βερολίνον 1895, σ. 18.

⁶³ Αυτόθι, σ. 21.

⁶⁴ Δ' Οικουμενική Σύνοδος, κανών ιε', εν Αμίλκα Αλιβιζάτου, *Οι Ιεροί κανόνες και οι εκκλησιαστικοί νόμοι*, εν Αθήναις 1949, σ. 54.

⁶⁵ Αποστολικά Διαταγαί, VI, Ιζ, PG 1, 957. Ε. Θεοδώρου, *Η χειροτονία ή χειροθεσία των διακονισσών*, εν Αθήναις 1954, σ. 317.

⁶⁶ 6η Ιουστιάνειος Νεαρά, κεφ. Ιδ' εν R. Schoell-G Kroll (έκδ.), Corpus juris ciuilis, τομ. 3: Novellae, Βερολίνον 1895, σ. 43

⁶⁷ 48ος Κανών της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου «ει και άξία φανείη, προς τό τής διακονίας αναβιβαζέσθω άξίωμα». Αμίλκα Αλιβιζάτου, *Οι Ιεροί κανόνες και οι εκκλησιαστικοί νόμοι*, εν Αθήναις 1949, σ. 98.

⁶⁸ Θεοδ. Βαλασαμόνος, Ερμηνεία εις τον μη' κανόνα της εν Τρούλλω Οικουμενικής Συνόδου, PG 137, 658A Ε. Θεοδώρου, *Η χειροτονία ή χειροθεσία των διακονισσών*, εν Αθήναις 1954, σ.317.

⁶⁹ Αποστολικά Διαταγαί, III, ιθ', PG 1, 801-804.

⁷⁰ 6η Ιουστιάνειος Νεαρά, XI & XIV, PG 1, 1037-1040. «αί διακόνισσαι, ως και οί λοιποί κληρικοί, νά είναι τών στοιχειωδών τουλάχιστον γραμμάτων έπιστήμονες».

⁷¹ Αποστολικά Διαταγαί, III, Ε, PG 1, 768.

⁷² Μ. Βασιλείου, *Επ. 199 - Η Αμφιλοχίω περί κανόνων*, ΜΔ, PG 32, 729.

Η Δ' Οικουμενική (451 μ.Χ.), στην οποία συμμετείχαν αρκετοί σπουδαίοι επίσκοποι, ζήτησε τη γνώμη μίας γυναίκας προκειμένου να μπορέσει να λάβει τη σωστή απόφαση. Η γυναίκα αυτή ήταν η Αγία Ευφημία. Το άφθαρτο λείψανό της φυλασσόταν τότε στην Κωνσταντινούπολη, όπως και σήμερα. Τοποθέτησαν, λοιπόν, στο ιερό λείψανο ένα ορθόδοξο και ένα μονοφυσικό δογματικό κείμενο. Σφράγισαν τον τάφο και το πρωί που το άνοιξαν είδαν στα χέρια της αγίας το ορθόδοξο κείμενο, ενώ στα πόδια της βρισκόταν το αιρετικό κείμενο⁷³.

Στον Θεοδοσιανό κώδικα αναφέρεται ότι οι διακόνισσες έπρεπε σε μερικές περιπτώσεις να έχουν περάσει την ηλικία των εξήντα ετών⁷⁴. Σε μερικές, όμως, περιπτώσεις γίνονταν και κάποιες εξαιρέσεις στη χειροτονία διακονισσών ως προς την ηλικία. Συγκεκριμένα τέτοια εξαίρεση έγινε όσον αφορά στην Ολυμπιάδα, την οποία αν και πολύ νέα, «χήραν γενομένην ..., διάκονον χειροτόνησε Νεκτάριος»⁷⁵. Στον ΙΕ' κανόνα της Δ' Οικουμενικής Συνόδου σημειώνεται για τις διακόνισσες: «Να μη χειροτονείται γυναίκα διάκονος προτού γίνει σαράντα ετών και αυτή ύστερα από ακριβή δοκιμασία. Αν αφού δέχθηκε τη χειροθεσία και παρέμενε για κάποιο χρονικό διάστημα στο λειτούργημα, παντρευτεί, περιφρονώντας τη χάρη του Θεού, αυτή να αναθεματίζεται μαζί μ' εκείνον που την παντρεύτηκε»⁷⁶.

Ο καθηγητής Θεοδώρου σημειώνει ότι η Πενθέκτη εν Τρούλλω Σύνοδος προσπαθούσε να ενθαρρύνει τις ευσεβείς γυναίκες στο να χειροτονούνται διακόνισσες. Είναι φανερό στον 40όν κανόνα αυτής σημειώνει: «Ἐν γάρ τῷ θείῳ Ἀποστόλῳ γέγραπται, ἐξήκοντα ἐτῶν τήν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καταλέγεσθαι χήραν· οἱ δέ ἱεροὶ κανόνες τεσσαράκοντα ἐτῶν τήν διακόνισσαν χειροτονεῖσθαι παραδώκασι, τήν ἐκκλησίαν χάριτι θείᾳ κραταιότεραν γινομένην καί ἐπί τά πρόσω βαίνουσαν ἑωρακότες, καί τῶν πιστῶν πρὸς τήν τῶν θείων ἐντολῶν τήρησιν πάγιόν τε καί ἀσφαλές· ὅπερ καί ἡμεῖς ἄριστα κατανοήσαντες, ἀρτίως διωρισάμεθα, τήν εὐλογίαν τῆς χάριτος, τῷ μέλλοντι τῶν κατὰ Θεόν ἀγώνων ἐνάρχεσθαι, ὥσπερ τινά σφραγίδα ταχέως ἐνημαινόμενοι, ἐντεῦθεν αὐτόν πρὸς τό μή ἐπί πολύ ὀκνεῖν καί ἀναδύεσθαι προβιβάζοντες, μᾶλλον μὲν οὖν πρὸς τήν τοῦ ἀγαθοῦ παρορμῶντες ἐκλογήν καί κατάστασιν»⁷⁷.

Ο άγιος Επιφάνιος τονίζει χαρακτηριστικά «ότι το μέν διακονισσών τάγμα εστίν εις την Εκκλησίαν αλλ' ουχί εις το ιερατεύειν». Επιπλέον ως

⁷³ Πρὸς το Λέοντα.

⁷⁴ Codex Theodosianus, XVI, II : *De episcopis et clericis*, νόμ. 27, έκδ. Mommsen-Mayer 1905, σ. 843.

⁷⁵ Σωζομένου Σχολαστικού, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, VII, 9, PG 67, 1537.

⁷⁶ Δ' Οικουμενική Σύνοδος, κανόν ιε', εν Αμ. Αλιβιζάτου, *Οι Ιεροί κανόνες και οι εκκλησιαστικοί νόμοι*, εν Αθήναις 1949, σ. 54.

⁷⁷ Ε. Θεοδώρου, *Η χειροτονία ή χειροθεσία των διακονισσών*, εν Αθήναις 1954, σ. 318.

πρὸς τὰ καθήκοντα τῶν διακονισῶν ὁ Ἐπιφάνιος Κύπρου ἐπισημαίνει τὴν ἀπαραίτητη συμμετοχὴ τους στὶς βαπτίσεις τῶν γυναικῶν: «Καὶ ὅτι μὲν διακονισῶν τάγμα ἐστὶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' οὐχὶ εἰς τὸ ἱερατεῦειν, οὐδὲν τι ἐπιχειρεῖν ἐπιτρέπειν, ἔνεκεν δὲ σεμνότητος τοῦ γυναικείου γένους ἢ δι' ὥραν λουτροῦ ἢ ἐπισκέψεως πάθους ἢ πόνου, καὶ ὅτε γυμνωθεῖ σῶμα γυναιίου, ἵνα μὴ ὑπὸ ἀνδρῶν ἱερουργούντων θεαθεῖ, ἀλλ' ὑπὸ διακονίσσης ...»⁷⁸.

Απὸ τα παραπάνω γίνεται σαφές ὅτι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας θεωροῦσαν ἰσότιμη τὴ γυναῖκα μετὸν ἄνδρα, γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ δε δέχονταν τὴ νομοθεσία ποὺ ἦταν καταδικαστικὴ γιὰ τὴ γυναῖκα, ἐνῶ ἀφήνε τὸν ἄνδρα νὰ ζεῖ στὸ «απυρόβλητο σύμπαν τοῦ». Ἀκόμα καὶ στὸ γάμο εἰσήγαγαν καινοτομίες, ἀφοῦ ἀντιμετώπισαν τοὺς δύο συζύγους ὡς ἴσους. Οἱ σύζυγοι κλήθηκαν νὰ αγωνιστοῦν καὶ νὰ κερδίσουν τὸ μετάλλιο στὸ δύσκολο ἀθλημα τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία αυξάνει τὶς πνευματικὲς διαστάσεις τῆς συζυγίας καὶ οδηγεῖ τὸ γάμο στὴν οικογένεια ποὺ εἶναι ἡ «κατ' οἶκον Ἐκκλησία». Τὸ ὅτι ὁ βασικὸς σκοπὸς τοῦ Γάμου εἶναι ἡ ἀλληλοβοήθεια καὶ ἡ ἀλληλοσυμπλήρωση δείχνει ὅτι οἱ δύο σύζυγοι ἀποτελοῦν μίαν ἀδιάρρηκτη ἐνότητα ἀπέναντι στὸ Θεό, με ἴσα δικαιώματα καὶ υποχρεώσεις.

Μέσα ἀπὸ τα πατερικὰ κείμενα διακηρύττεται ἡ ἰσοτιμία τῆς γυναῖκας μετὸν ἄνδρα. Γιὰ τοὺς Πατέρες καὶ γιὰ τὴν Ἐκκλησία ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα δὲν διακρίνονται σὲ φύλα. Εἶναι πρόσωπα ποὺ ἀπὸ τὴν μίαν φανεροῦν τὸν ἐσώτατο ἐαυτὸ τοὺς ὡς μυστηριακὴ «ετερότητα», χαρισματικὸς πλοῦτος τῶν δώρων τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἀποκαλύπτουν τὴν ταυτότητα διὰ τῆς χάριτος, ὅταν συγκλίνουν πρὸς τὸ κοινὸ Ἀρχέτυπο, καὶ γίνονται ἕνας νέος ἄνθρωπος «εἰς ἐν Χριστῷ».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στὴν ἐργασία αὐτὴ ἀναφερθήκαμε στὴ θέση τῆς γυναῖκας μέσα ἀπὸ τα πατερικὰ κείμενα. Ἐπιλέξαμε τα κείμενα ἐκεῖνα μέσα ἀπὸ τα ὁποῖα φαίνεται ξεκάθαρα ὅτι οἱ πατέρες θεωροῦσαν ἰσότιμη τὴ γυναῖκα μετὸν ἄνδρες. Βέβαια, ὑπάρχουν χωρὶα ἀπὸ πονήματα τῶν ἰδίων Πατέρων, ποὺ ὅταν κάποιος ἐπιλέξει ὀρισμένες προτάσεις καὶ τὶς ἀπομονώσῃ φαίνεται ὡς νὰ ὑπῆρχε διάχυτη μίαν τάση υποτίμησης τοῦ γυναικείου φύλου. Δὲν εἶναι, ὅμως, ἔτσι. Ἀς μὴν ξεχνᾶμε ὅτι στὸ Χριστιανισμὸ τὸ Πρόσωπο ποὺ τιμᾶται περισσότερο μετὰ τὸν Τριαδικὸ Θεὸ εἶναι ἡ ἴδια ἡ Παναγία. Μίαν γυναῖκα, ἡ Παναγία γίνεται ἡ νέα Εὐα, διὰ τῆς ὁποίας ἡ «αρά» τῆς πρώτης Εὐας, ἐκλείπει. Καὶ δι' αὐτῆς γεννᾶται ὁ Νέος Ἀδάμ, ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος, γιὰ νὰ διορθώσῃ τὸ σφάλμα τοῦ προπάτορος Ἀδάμ καὶ νὰ νικήσῃ τὸ θάνατο γιὰ χάρι τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ γυναῖκα, λοιπόν, μέσα ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας ἐξυψώνεται. Οἱ Πατέρες ἀναφέρθηκαν καὶ στὸ ρόλο τῆς γυναῖκας ὡς διακόνισσας.

⁷⁸ Ἐπιφανίου Κύπρου, Πανάριον, PG 42, 744D.

Θεώρησα πρέπον να μην κάνω εκτενέστερη αναφορά στο ρόλο της γυναίκας σε σχέση με τη χειροτονία της ως διακόνισσα, αφού έχει αναφερθεί εκτενώς στο θέμα ο πρώην πρύτανης και αγαπημένος μου καθηγητής κ. Ευάγγελος Θεοδώρου και υπάρχει και η σχετική διδακτορική διατριβή του. Οποιαδήποτε επιπλέον εκτενέστερη αναφορά μου στη χειροτονία των γυναικών, από αυτή που παρουσίασα σήμερα, θα ωχριούσε γενικότερα μπροστά σε όσα έχει γράψει και έχει πει ο κ. Καθηγητής.

Ευχαριστώ